

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

Före detta kriminella

Vilka möjligheter och hinder upplever de på väg bort från kriminalitet?

Examensarbete för kandidat inom huvudområde arbetsvetenskap

Författare: Misha Ghiaszadeh

Handledare: Jane Pettersson

Augusti 2014

Abstrakt

Examensarbete, Kandidat:	15 hp
År:	2014
Handledare:	Jane Pettersson
Examinator:	Kristina Lovén Seldén

Arbete är en central del i individens liv. Dels en ekonomisk försörjning samt att det ger underlag till ett fysiskt liv och social identitet (Höglund 2000). Dock har en del grupper det svårt att ta sig ut på arbetsmarknaden. Tidigare forskning visar att individer som begått brott har det svårare att ta sig ut på arbetsmarknaden då de stigmatiseras (Carter 2009). Idag är det väldigt vanligt att arbetsgivare begär ett utdrag ur belastningsregistret, detta gör att före detta kriminella löper större risk att sällas bort i rekryteringsprocesser (Backman 2012).

Syftet med denna studie är att undersöka hur dömda individer upplever eventuella möjligheter och hinder för att ta sig ur kriminalitet samt att förstå vad arbete har haft för betydelse för dem. Studien undersöker även vilka bakgrundsfaktorer som de själva upplever ligger till grund för att de börjat begå kriminella handlingar. För att genomföra denna studie har den kvalitativa intervjumetoden använts, då intresset ligger i att ta del av informanternas egna berättelser. Studien är gjord på semistrukturerade intervjufrågor som gjorts med fyra före detta kriminella individer.

Studiens resultat visar att informanterna haft en trasslig uppväxt där mycket våld och missbruk varit en del av vardagen. Informanterna har känt sig stigmatiserade och stämplade tidigt i uppväxten vilket påverkat dem och gjort att de dragit sig till individer med liknande stigma och därigenom utvecklat en brottskarriär. Studiens resultat visar att informanterna stött på flera hinder på väg bort från kriminalitet, som exempelvis stigmatisering och stämpling av andra individer samt hinder då de sökt arbeten på grund av deras bakgrund. Informanterna menar dock att idag ser de sin livssituation som en möjlighet till att arbeta och hjälpa andra individer i liknande situationer. Studiens resultat visar att arbete har haft en stor betydelse för samtliga informanter, både under den kriminella livsstilen samt på väg bort från den kriminella livsstilen.

Nyckelord: Arbete, kriminalitet, stigmatisering, stämpling.

Tack!

Jag vill tacka mina informanter som ställt upp som intervjupersoner och möjliggjort denna studie. Det har varit en otrolig erfarenhet att få ta del av era historier, vilket varit väldigt inspirerande.

Jag vill även tacka min handledare, Jane Pettersson som varit till otroligt stor hjälp under denna tid. Tack för all din tid och för att du stöttat mig hela vägen!

Sedan vill jag även passa på att tacka alla nära och kära som fått stå ut med en stressad och förvirrad Misha under denna tid.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	6
2. Tidigare forskning	7
2.1 Förklaringar och bakgrund till kriminalitet	7
2.2 Arbetets betydelse under och efter kriminalitet	9
3. Teori	10
3.1 Stigmatisering	10
3.2 Stämplingsteori	12
3.3 Kriminalitet som livsstil	12
3.4 Jahodas Deprivationsteori	13
4. Metod	14
4.1 Val av metod	14
4.2 Genomförande och urval	14
4.3 Presentation av intervjupersonerna	15
4.4 Reliabilitet och validitet	16
4.5 Etiska reflektioner	17
4.6 Bearbetning av data och analysmetod	17
5. Analys	18
5.1 Förklaringar och bakgrunden till kriminalitet	18
5.1.2 Sammanfattning	25
5.2 Arbetets betydelse under och efter kriminalitet	26
5.2.1 Sammanfattning	30
6. Avslutande diskussion	30
7. Förslag på vidare forskning	33
Referenslista	35
Bilaga 1, Intervjuguide	37

1. Inledning

Den största andelen vuxna människor spenderar cirka 50 procent av sitt vakna liv i arbete på olika typer av arbetsplatser (Höglund 2000). För individen betyder arbete ekonomisk försörjning samt att det ger underlag till ett fysiskt liv med sociala och kulturella aktiviteter. För många individer betyder arbete även att skapa sociala relationer. Arbetet är en central del i människans liv och skapar för många individer en mening i livet, vilket gör att arbetslöshet kan skapa stora problem för många (Höglund 2000). Arbete skapar en ekonomisk trygghet och kan bidra till upplevelsen av personlig identitet och status (Aronsson m.fl. 2012). Arbetslöshet är därför ett stort problem både ur ett ekonomiskt perspektiv samt ett socialt perspektiv.

En del grupper har det svårare än andra att ta sig ut på arbetsmarknaden. Kriminologisk forskning visar att individer som begått brott har det svårare att ta sig ut på arbetsmarknaden då de stigmatiseras och deras kriminella bakgrund utgör ett hinder (Carter 2009).

Valmöjligheterna för vilket arbete före detta kriminella kan söka minskar. Exempelvis blir det allt mer vanligt att arbetsgivare begär ett utdrag ur belastningsregistret, vilket gör att dömda individer löper större risk att sällas bort i rekryteringsprocesser (Backman 2012). I fjol begärdes omkring 222 940 utdrag ur belastningsregistret, vilket är en ökning med cirka 12 procent från året innan och omkring en femdubbling under de senaste 10 åren (www.kollega.se).

Kriminalvården satsar allt mer på att hjälpa före detta kriminella att ta sig ut på arbetsmarknaden. Detta i form av olika yrkesutbildningar på anstalt, som gör att de intagna får en utbildning och därmed ökar möjligheterna till att få ett arbete efter frigivning. I en enkätundersökning gjord av Brå menar många av de intagna på anstalt att ett arbete är en viktig förutsättning för att de ska klara sig ifrån att återfalla i brott efter frigivning. Detta då de får en stabil inkomst och skapar en struktur i vardagen (Brå 2009:21).

Kriminalitet är ett stort samhällsproblem som inte bara påverkar den kriminella, utan även andra individer i samhället, dels ekonomiskt men också för brott de kan bli utsatta för. Under det första halvåret 2014 har totalt 693 000 brott anmälts, vilket är en ökning på cirka 4 procent jämfört med samma period året innan (www.bra.se).

Kriminalitet är alltså ett stort samhällsproblem och vägen bort från kriminalitet försvåras samtidigt av att deras bakgrund utgör ett hinder då de exempelvis vill söka arbete. Forskning visar alltså att arbete är en viktig faktor på vägen bort från kriminalitet samtidigt som det kan vara väldigt svårt för före detta kriminella att få ett arbete på grund av deras bakgrund. För att försöka förstå vägen bort från kriminalitet och arbetets betydelse på vägen, är det viktigt att förstå före detta kriminella ur ett helhetsperspektiv och inte bara se till specifika händelser. Detta då det är många olika delar och händelser som gör att en individ kan utveckla en brottskarriär. För att försöka förstå före detta kriminellas situation är det viktigt att se till dessa olika händelser och processer (Sampson & Laub 2003). Detta gäller även när före detta kriminella väljer att förändra sin livsstil, då det inte enbart handlar om en specifik händelse som utgör en vändpunkt, utan att det är flera olika processer och delar i livet som tillsammans bidrar till en förändring. Oftast handlar det inte om bara ett arbete eller en relationsbildning som leder till vägen ut ur brottslighet, det är viktigt att se helheten och de olika processerna som tillsammans bidrar till denna förändring (Carlsson 2014).

Denna studie är betydelsefull för det arbetsvetenskapliga området då den kommer att ta upp och analysera några före detta kriminellas situation och vilken betydelse arbete haft för dessa individer. Det arbetsvetenskapliga området berör såväl individ- som samhällsperspektiv, vilket är något som denna studie även kommer att göra.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur dömda individer upplever eventuella möjligheter och hinder för att ta sig ur kriminalitet samt att förstå vad arbete har haft för betydelse för dem. Studien undersöker även vilka bakgrundsfaktorer som de själva upplever ligger till grund för att de börjat begå kriminella handlingar. Intresset ligger i att få ta del av deras egna upplevelser för att skapa en bättre förståelse för deras situation och vilka möjligheter och hindren som finns på vägen bort från kriminalitet.

1.2 Frågeställningar

Vilka bakgrundsfaktorer menar före detta kriminella kan ligga till grund för att de börjat begå kriminella handlingar och hur kan dessa förstås?

Vilka möjligheter och hinder upplever före detta kriminella på väg bort från kriminalitet?

Vilken betydelse har arbete haft och har för före detta kriminella?

2. Tidigare forskning

Nedan kommer tidigare forskning med relevans för denna studie att presenteras. Först presenteras tidigare forskning som diskuterar uppväxtens betydelse och hur det kan påverka en individ till att utveckla en brottskarriär samt vilka faktorer som kan vara viktiga vid lämnandet av en kriminell livsstil. Därefter följer tidigare forskning kring arbetets betydelse samt hinder som före detta kriminella kan möta på vägen bort från kriminalitet.

2.1 Förklaringar och bakgrund till kriminalitet

Sampson & Laub (2003) diskuterar i en av sina studier vikten av att förstå olika förhållanden och livshändelser, som kan spela roll för utvecklingen av en brottskarriär. Sampson & Laub menar att under individens livsförlopp finns händelser, processer samt vändpunkter som gör att individer utför olika typer av handlingar. Olika begränsningar och möjligheter som individer stöter på under livet formar individen och ligger oftast till grund för hur individen agerar. Carlsson (2014) hävdar i sin avhandling vikten av att förstå individen i ett helhetsperspektiv. Han diskuterar olika vändpunkter som kan ligga till grund för att en individ väljer att ta sig ur brottslighet. I de intervjuer Carlsson (2014) genomförde med före detta kriminella framkom att det ofta är olika och flera typer av förändringar. Dels handlar det om en förändring i själva brottslighetens innebörd, då det tidigare handlat om status, resurs samt att känna sig inkluderad i en gemenskap brukar det istället gå över till att skapa en social exkludering och marginalisering i vuxenlivet. Sedan handlar det även om att individen börjar se det *vanliga* livets fördelar allt mer och brottslighetens nackdelar visar sig mer än tidigare. I samband med detta brukar före detta kriminella även bli mer stabila i sig själva, och hitta en struktur i det vuxna livet genom bland annat arbete och familj. Det är oftast dessa förändringar som bidrar till att individen vill ta sig ur brottslighet. Det är dock viktigt att inte glömma av vikten av att individen bör få tillgång till strukturella möjligheter samt sociala och materiella resurser, som är väldigt centrala för att individen inte ska återfalla i brott. Viktigt att belysa är även att det faktiskt inte handlar om bara en eller två specifika händelser i livet som gör att individen väljer att ta sig ur brottslighet. Utan det handlar om ett helhetsperspektiv och flera olika händelser som tillsammans leder till en förändring och vändpunkt i livet. Om individen exempelvis fått ett arbete eller skapat en familj, så kan det handla om de efterföljande förändringarna som ett arbete eller familj medför, alltså inte själva arbetet eller familjen i sig. Dessa förändringar kan skapa social kontroll, att självbilden ändras eller att det skapas rutiner i vardagen. Det är alltså dessa förändringar runt omkring varje specifik

förändring som är viktiga och som gör att individen väljer att ta sig ur brottslighet (Carlsson 2014).

Nilsson och Estrada (2009) har gjort en studie där de undersökt uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden för pojkar och flickor som begått brott. Syftet med studien är att undersöka hur framtiden för de pojkar och flickor som under tonåren registrerats för brott ser ut. Ett av huvudresultaten visar att de personer som begått brott som unga och vuxna haft det betydligt sämre under uppväxten. Detta gäller både kvinnor och män, men dock har studien visat att många av de kvinnor som begått brott både som unga och vuxna kan i vuxenlivet beskrivas som socialt exkluderade. En stor del av dessa kvinnor saknar någon typ av arbete och har problem med försörjning, många av dem är också ensamstående. Detta gäller även en stor del av männen, men det går dock att se att många av de män som begått brott under tonåren och vuxenlivet senare har en relation till arbetsmarknaden samt att de flesta har en stadig familjesituation (Nilsson & Estrada 2009).

Bergström (2012) menar att familjebakgrund kan påverka en individ att hamna i en kriminell livsstil. Detta genom att föräldrars avvisande och frånvaro kan göra att barnet känner sig övergivet och därmed söker bekräftelse på annat håll. Bergström (2012) visar i sin studie ett starkt samband mellan brottslighet och barn som kommer från instabila miljöer hemifrån. Ett annat samband som Bergström (2012) visar är mellan kriminalitet och umgänge med kriminella individer, speciellt vad gäller narkotikamissbruk. Rydén-Lodi (2008) visar även i sin avhandling att en ostabil uppväxt kan leda till att individen blir mer benägen att begå brott och/ eller missbruka. Ett av resultaten i hennes studie visar att de som avslutat den kriminella karriären tidigt haft en stabilare uppväxt och föräldrar som engagerat sig i deras skolgång. Medan de som fortsatt med kriminalitet i senare år visade sig ha en sämre uppväxt och tidig start vad gäller kriminalitet och missbruk (Rydén-Lodi 2008). Att ha en partner som missbrukar är också en riskfaktor för att själv hamnar i ett missbruk (Rydén-Lodi 2008). Ett annat resultat i studien visar att de som fortsatt med kriminalitet i senare år hade lättare att identifiera sig med den kriminella identiteten och kände bättre samhörighet med andra kriminella och missbrukare (Rydén-Lodi 2008). Carlsson (2014) visar även han i sin avhandling att svaga band till familj samt vänner som lever ett kriminellt liv utgör större risk för att begå brott.

Rydén-Lodi (2008) har i sin forskning även undersökt vilka faktorer som kan spela in för att kunna lämna en tung kriminell karriär. Några faktorer som är viktiga för att en person ska ta sig ur en kriminell karriär är att det inte bör finnas ett pågående missbruk, någon typ av social stöttning måste förekomma för individen, bostad, att ha ett arbete med laglig inkomst samt att

individen själv måste ändra de värderingar som han eller hon har och inte vilja identifiera sig med kriminalitet. Rydén-Lodi menar att om individen lyckas att hantera de problem som finns med kriminalitet, missbruk och/eller dålig uppväxt och förlita sig till någon eller några runtomkring som inte har liknande problem, så finns det möjlighet till att lämna den kriminella karriären bakom sig (Rydén-Lodi 2008). Studien visar att det sociala nätverket har en mycket viktig roll för upphörandet med den kriminella livsstilen. De som fortsatt med den kriminella livsstilen hade fortfarande vänner kvar i samma krets, alltså de umgicks fortfarande med människor som levde ett kriminellt liv eller var missbrukare (Rydén-Lodi 2008).

2.2 Arbetets betydelse under och efter kriminalitet

Brottsförebyggande rådet (Brå) fick 2009 i uppdrag att undersöka om yrkesutbildning på anstalt underlättar de intagnas möjligheter att ta sig ut på arbetsmarknaden efter att ha avtjänat sitt straff (Brå: 2009:21). Studien visar att arbete och bostad är centralt för att risken för återfall i brott ska minska. Resultatet av uppföljningen visar att de flesta av de intagna har sett denna metod som något väldigt positivt och många av de intagna som blivit intervjuade kan tänka sig att arbeta med det yrke som yrkesutbildningen relaterat till. De tror också att yrkesutbildningen kan skapa bättre chanser till att lättare finna ett arbete efter frigivning. I rapporten framgår att de flesta intervjupersonerna känner att yrkesutbildningen varit något väldigt positivt och att det lett till ökat välmående bland de intagna. De intagna menar att utbildningen ger en känsla av meningsfullhet vilket också ökar välmående, vilket i sin tur leder till att det blivit bättre stämning på anstalterna. Det har även diskuterats mycket om självrehabilitering samt stärkt självkänsla.

“Att kunna ringa hem till anhöriga och berätta att man gör något nyttigt av fängelsetiden är skönt. Det gör en stolt” (Brå: 2009:21 s. 22).

De flesta intagna som deltog i denna undersökning uppgav att de trodde att ett arbete är en viktig förutsättning för att de ska klara sig ifrån att återfalla i tidigare livsstil. De menar att arbete är en viktig faktor då de får en inkomst och kan försörja sig själva samt att det skapar en struktur i vardagen. En annan viktig förutsättning som de flesta intervjupersonerna är överens om är att ha en bostad, då de menar att det ses som en förutsättning för att kunna sköta sitt arbete och på så sätt minska risken till att återfalla i brott. De intagna menar också att en fördel med yrkesutbildningen är att det till viss del kan dölja tiden på anstalt då

yrkesutbildningen fyller en lucka i cv:t från frigivningen, vilket gör att det kan bli lättare då de vill söka arbete (Brå: 2009:21).

Backman (2012) diskuterar i sin avhandling belastningsregister och hur det påverkar arbetsgivare och arbetstagare. Studien visar att allt fler arbetsgivare kräver ett utdrag ur belastningsregistret inom branscher där det inte är tvunget att kräva ett utdrag. Att allt fler arbetsgivare kräver ett utdrag ur belastningsregistret leder till att dömda individer väljs bort i rekryteringsprocesser, vilket i sin tur leder till att dessa individer får det allt svårare att återanpassa sig i samhället. Avhandlingen visar att arbete och bostad är de viktigaste förutsättningarna för att förhindra återfall i brott, vilket gör det problematiskt då dömda individer får det allt svårare (Backman 2012). Carter (2009) diskuterar i sin avhandling om dömda individer och vilka hinder som finns på vägen bort från kriminalitet och vidare ut på arbetsmarknaden. Carter menar att en kriminell bakgrund utgör ett hinder då dömda individer vill ta sig ut på arbetsmarknaden. Detta på grund av den stigmatisering som dömda individer stöter på samt den begränsade valmöjligheten vad gäller val av arbete. Carter menar att återfallsrisken är hög för många av de som frigivs från fängelse då sysselsättning är en viktig förutsättning för att inte återfalla i brott, men att problematiken ligger i att många av de intagna inte har någon dokumenterad färdighet (Carter 2009).

3. Teori

Nedan kommer de valda teorierna för denna studie att presenteras. Jag har valt att använda mig av Goffmans Stigmatteori, Beckers stämplingsteori, Bergströms tankemönster av den kriminella karriären samt Jahodas deprivationsteori för att lättare försöka förstå informanternas berättelser.

3.1 Stigmatisering

För att förklara en människas underlägsenhet i samhället, så myntade Goffman (2011) begreppet Stigma. Med stigma menar Goffman ~~att det gör~~ att individen inte lever upp till de förväntningar, normer och krav som finns i samhället och dessa individer blir bortstötta av en viss grupp människor då de avviker från samhällsnormen. Goffman menar att stigmatisering medför två konsekvenser, vilket är att självuppfattningen hos individen blir annorlunda och i många fall skey, som i sin tur leder till social isolering. En annan konsekvens menar Goffman är svårigheten med att kunna få ett arbete. Detta kan leda till att individen hamnar i en slags avvikarroll då han eller hon ser sig själv som annorlunda, då det gång på gång speglar sig.

Detta blir tillslut internaliserat hos individen och slutar med att individen själv ser sig som en avvikare (Goffman 2011).

Själva begreppet stigma beskriver hur samhället stöter bort en speciell grupp eller individ som på något sätt avviker från normer som samhället har. Exempel på en avvikande grupp är missbrukare eller kriminella. En individ som är kriminell skulle kunna accepteras i ett socialt sammanhang, men på grund av stigmatiseringen så skapas problem för individen vilket gör att han eller hon inte accepteras i andra sociala sammanhang.

Individer med stigma kan välja att försöka dölja sin avvikelse, men detta gör då att individen lever med en ständig oro att det förr eller senare kommer fram. Om individen istället väljer att vara öppen med sitt stigma kan det resultera i att andra individer börjar ~~att~~ ta avstånd då de kanske inte delar samma värderingar eller normer och inte vågar sig på att spendera tid med den avvikande (Goffman 2011)

Att vara stigmatiserad menar Goffman alltså är att en individ avviker från de normer som finns i samhället och dessa normer kan se olika ut beroende på vilket samhälle man talar om. Goffman menar att de går att skilja på tre olika typer av stigma. Den första är missbildningar på kroppen, den andra är olika typer av personlighetsfläckar som exempelvis olika typ av missbruk och det tredje är bristande pålitlighet, vilket exempelvis kan vara individer med kriminell bakgrund (Goffman 2011).

Goffman menar att de som är stigmatiserade möter en del problematik som exempelvis hur han eller hur ska visa att den bär på ett stigma. Men själva problematiken ligger i hur individen blir annorlunda behandlad och om han eller hon känner av fördomar som riktas mot personen eller inte. Detta gör det svårt för individer som är stigmatiserade att veta var och när de ska vara öppna med sin bakgrund, exempelvis när det kommer till sökande av arbete och andra sociala sammanhang. Goffman menar att stigma kan vara olika mycket synligt på olika individer, de har olika grader av visibilitet, vilket han då menar att individer runt omkring är medvetna om personens stigma. Hos exempelvis kriminella individer så är kanske inte stigmat något som visas direkt i jämförelse mot fysiska stigma som att en person exempelvis har en funktionsnedsättning.

Individer med liknande stigma drar sig oftast till varandra och bildar ibland olika typer av grupper och gemenskaper för att skapa en slags tillhörighet, trots detta så kan individen fortfarande känna ett slags utanförskap mot det resterande sociala sammanhanget och andra sociala grupper där stigmat skapar problem (Goffman 2011).

3.2 Stämplingsteori

Becker (2006) diskuterar begreppet avvikelse och hur det påverkar människa och samhälle. Becker menar att det finns olika sätt att skapa avvikelse på, men det sociologiska synsätt som han själv samtycker mest till är att avvikelse handlar om en oförmåga att följa olika gruppregler. I sociala sammanhang skapar vi sociala regler för just den grupp eller det sammanhang som sker i nuet. Dessa regler kan vara lagar men även en oskriven regel som skapas i en gemenskap. När dessa regler, skrivna eller oskrivna, skapas i en grupp och bestäms av majoriteten kan också avvikaren pekats ut. I likhet med Goffman menar Becker att normalitet och avvikelse skapas socialt. En individ får alltså sitt avvikande beteende genom att individerna runt omkring stämplar dem eller deras beteende som avvikande. Becker betonar att det är omgivningen som uppmärksammar individens handlingar som blir till ett avvikande beteende, alltså inte individen själv (Becker 2006).

Samhället består av många olika typer av sociala grupper och en individ kan vara en del av flera sociala grupper. En individ kan avvika från normen i en grupp och anses vara avvikare, samtidigt som det kan ses som normalt i en annan grupp (Becker 2006).

3.3 Kriminalitet som livsstil

Bergström (2012) diskuterar i sin studie om bland annat åtta olika tankemönster som kan göra att individen börjar och/ eller fortsätter begå kriminella handlingar. Bergström (2012) menar att modellen kan användas som ett redskap för att enklare kunna förstå den kriminellas tankevärld samt att det lättare går att identifiera möjliga delar där psykologiskt behandlingsarbete kan komma att hjälpa. Nedan beskrivs några av de åtta tankemönstren.

Rättfärdigande: Individen rättfärdigar helt enkelt sitt brott genom att förklara varför han eller hon utförde en olaglig handling.

Avskärmning: Många kriminella avskärmar sina känslor för att kunna våga utföra vissa brott samt att dämpa ångesten, oron och rädslan. Syftet är att varningssignaler ska blockeras och att rädslan ska förträngas för att personen ska kunna utföra brottet.

Makt/kontroll/behov: Besatthet av att kontrollera omgivningen är något som den kriminelle ofta känner, vilket oftast ligger i en dålig självkänsla och att han eller hon känner skam över sig själv. Skam kan även beskrivas som en väldigt stark känsla av värdelöshet, personen tror att det är något fel på honom eller henne som person. För att kunna klara av den skammen, vilket skapar brist på inre kontroll, så behöver personen skapa yttre kontroll över andra individer. Detta kan speglar genom våld, aggression samt genom att kränka andra runtomkring.

Superoptimism: Här handlar det om att den kriminelle begår många brott men lyckas att aldrig åka fast för de brott han eller hon utför. Den kriminelle kanske förstår att han eller hon kan åka fast förr eller senare, men tanken om att det alltid går en gång till, att han eller hon inte åker fast denna gång heller, finns oftast där.

3.4 Jahodas Deprivationsteori

Jahoda (1982) menar att arbete fyller fem viktiga funktioner som är centrala för människans behov. Individer som är arbetslösa löper större risk att inte få ta del av de behov som ett arbete kan fylla, vilket enligt Jahoda kan förklara varför de som är arbetslösa visar tecken på ohälsa oftare än individer som inte är arbetslösa. Att vara arbetslös kan medföra sociala och psykologiska effekter hos individen (Jahoda 1982). Jahodas modell består av fem punkter som nedan kommer att beskrivas kort.

- Individen tvingas till regelbunden aktivitet. Den första punkten syftar till att lyfta vikten av att ha en regelbunden aktivitet genom ett arbete. Att ha en regelbunden aktivitet leder för de flesta individer till en stabil psykisk hälsa. De individer som inte har ett arbete att gå till finner det även svårare att hitta en regelbunden aktivitet.
- Individen upprätthåller kontakter med andra människor. Denna punkt lyfter betydelsen av det sociala samspelet med andra individer. Alla människor har ett behov av att socialisera med andra individer i samhället, vilket ett arbete möjliggör. För de individer som är arbetslösa skapar detta eventuellt ett problem, då det är svårare att finna denna dagliga kontakt med andra individer.
- Individen får via arbetet en tidsstruktur i tillvaron. I denna punkt lyfts betydelsen av att ha en tidsram att följa, vilket skapar en slags struktur i individens vardag.
- Individen får en upplevelse av kollektiva mål. Här lyfts betydelsen av att få vara med i ett sammanhang och betydelsen av att det arbete som individen utför faktiskt är någonting som gynnar samhället och som skapas tillsammans i en större grupp.

- Individens sociala status och identitet. Här lyfts betydelsen av att ha en social identitet och en plats i samhället. Möjligtvis skulle det kunna vara så att individen inte är nöjd med den platsen som han eller hon har, men det centrala i denna punkt handlar om att individen faktiskt har en plats som är bestämd, vilket den arbetslösa individen inte har på samma sätt.

4. Metod

Nedan redovisas valet av metod i relation till studiens syfte. Därefter beskrivs genomförande och urval samt presentation av intervjupersonerna. Därefter följer kort diskussion kring reliabiliteten och validiteten kopplat till denna studie, etiska reflektioner samt bearbetning och analys av det insamlade materialet.

4.1 Val av metod

Eftersom intresset för denna studie ligger i att få en ökad förståelse för hur före detta kriminella själva upplever sin situation på väg bort från kriminalitet används den kvalitativa intervjuemetoden. Det var viktigt att ge informanterna möjlighet till att själva få berätta om deras situation och vad de tycker är viktigt att lyfta fram har jag valt att använda mig av semistrukturerade intervjuer. Under en semistrukturerad intervju har forskaren oftast olika teman som ska tas upp, vilket skrivs ner i en intervjuguide. Frågorna som står i en intervjuguide behöver inte följas ordningsvis under intervjun samt att nya frågor kan framkomma under intervjuens gång. Under en semistrukturerad intervju har intervjupersonen stor frihet till att själv forma svaren och det finns alltså stor flexibilitet för intervjupersonen (Bryman 2002).

4.2 Genomförande och urval

För att få så relevant information som möjligt till denna studie har jag valt att göra intervjuer med fyra före detta kriminella. Jag kontaktade olika organisationer och behandlingshem i Göteborg för att hitta individer som ville ställa upp. Det var inte så svårt som jag trodde att få tag i individer, och redan efter första försöket fann jag två informanter i en organisation i Göteborg. Därifrån fick jag även förslag på andra organisationer och behandlingshem som jag kunde kontakta, vilket jag då gjorde och fann ytterligare två informanter på ett behandlingshem i Göteborg som ville ställa upp. Två av informanterna är alltså från en organisation i Göteborg som arbetar med före detta kriminella och de andra två är från ett behandlingshem i Göteborg.

Intervjupersonerna har en åldersspridning mellan 30-40 år och deras kriminella handlingar omfattas av narkotikamissbruk samt olika typer av grövre brott. Alla intervjupersoner har haft ett grovt missbruk ungefär halva sitt liv och alla har varit dömda för ett eller flera brott. Innan intervjutillfället gjordes en intervjuguide med två olika teman som jag kände var relevanta till min studie. Dessa teman var: uppväxt/bakgrund samt arbete, vilket är samma teman som analysen är strukturerad utifrån. Under varje tema hade jag några underfrågor för att kunna få svar på det jag söker efter. Jag valde att ha så få frågor som möjligt för att låta intervjupersonerna ha så mycket frihet och berätta om sina egna upplevelser. Samma intervjuguide användes till alla intervjutillfällen och samtliga intervjuer varade mellan 45-80 minuter.

Jag är medveten om att studiens resultat kan påverkas utifrån det urval jag valt. Exempelvis att det endast är män som deltar i studien samt att alla informanter är mellan 30-40 år. Detta kan vara en svaghet i urvalet men också en styrka då mina informanter kan ha haft ungefär lika förutsättningar vad gäller just kön och ålder. För att få ett mer bredare perspektiv hade det dock gynnat studien om det fanns en spridning vad gäller både kön och ålder vilket också hade varit väldigt intressant. Detta hade gärna tagits i beaktande om det funnits mer tid. Något som också kan påverka studiens resultat är att mina informanter är i olika stadier då två av dem varit kriminellfria sedan en tid tillbaka medan två av dem är under behandling. Detta kan ha påverkat vilka svar jag fått ut på mina intervjuer, vilket kan ses som en svaghet. Dock ser jag även detta som en styrka då det kan vara intressant att se om mina informanter upplever deras situation på likasinnade sätt trots att två av dem fortfarande är under behandling.

Jag är också medveten om att det inte går att dra några generella slutsatser från studiens resultat då studien syftar till mina informanters berättelser och deras upplevelser. Detta gör att det inte går att dra generella slutsatser och påstå att alla före detta kriminella upplever eller har upplevt vägen bort från kriminalitet på samma sätt.

4.3 Presentation av intervjupersonerna

- Kalle: 38 år gammal och arbetar som motivatör för ungdomar. Varit drog- och kriminellfri i över fyra år. Började begå brott vid 14-15 års ålder och strax efter det började alkoholmissbruk som senare gick över till ett drogmissbruk. Har tidigare

arbetat bland annat som arbetsledare på en underleverantör till ett större företag i Sverige.

- Nils: 33 år gammal och arbetar idag med före detta kriminella. Lyckades bli drogfri för tre år sedan, tog dock ett återfall och två år senare lyckades han ta sig ur missbruket igen. Har nu varit drogfri i snart ett år. Började missbruka alkohol vid 16 års ålder som några år senare gick över till ett drogmissbruk. Har tidigare arbetat på bland annat ett billackeringsföretag.
- Gunnar: 46 år gammal och är just nu under behandling. Var drog- och kriminellfri mellan 2000-2010 men tog ett återfall och börjar nu om sin resa på den drog- och kriminellfria banan. Började sitt kriminella liv vid 16 års ålder och har sedan dess sammanlagt 19 fängelsestraff. Började dricka när han var 12 år och några år senare började även drogmissbruket. Har tidigare arbetat som bland annat säljare och inom restaurangbranschen.
- Pelle: 31 år gammal och är just nu under behandling. Började sitt drogmissbruk vid 14-15 års ålder. Var tidigare elitidrottare samt att han är utbildad kock och bartender och har arbetat i restaurangbranschen.

4.4 Reliabilitet och validitet

Validitet avser giltigheten av att frågan bör mäta det som den avser att mäta. I kvalitativa intervjuer ligger fokus oftast på att få veta vad intervjupersonen menar och vad han eller hon tänker, vilket gör att det är viktigt att ställa frågor som är begripliga (Trost 2010). Under varje intervjutillfälle var jag noga med att ställa följdfrågor om det var något som var otydligt i deras svar, för att kunna förtydliga om det var något som jag inte förstod i deras svar. Jag var även noga med att förtydliga mina frågor för informanterna om de inte riktigt förstod någon av frågorna. Detta för att vara så tydlig som möjligt och för att kunna få svar på det som frågorna var avsedda för.

Reliabilitet handlar om forskningsresultatets tillförlitlighet och behandlas oftast i relation till frågan om ifall de resultat som framkommit kan reproduceras vid annan tidpunkt samt av andra forskare (Kvale 2009). Det handlar även om hur stor chans det finns att intervjupersonerna skulle kunna förändra sina svar under intervjuens gång samt i hur stor

utsträckning det finns risk till att intervjupersonerna ger olika svar till olika intervjuare (Kvale 2009). Alla intervjuer bör ske på samma sätt och situationerna bör vara likadan för alla (Trost 2010). I denna studie har jag utgått ifrån en och samma intervjuguide till alla informanter samt att intervjusituationerna varit i princip densamma för alla. Intervjuguiden är utformad på ett sätt så att det förekommer så få ledande frågor som möjligt just för att informanterna ska kunna dela med sig av sina egna upplevelser och tankar. Eftersom frågorna inte varit så ledande och väldigt öppna tror jag att chansen är stor att mina informanter skulle besvara frågorna på samma vis om en annan forskare intervjuar dem vid annat tillfälle, detta i förutsättning att deras livssituation inte förändrats vid den tidpunkten.

4.5 Etiska reflektioner

I samband med forskning så diskuteras en del etiska frågor som bland annat frivillighet, konfidentialitet, integritet samt anonymitet. Denna studie följer Vetenskapsrådets (2011) forskningsetiska riktlinjer. Alla informanter i studien har innan intervjutillfället blivit informerade om att det är helt frivilligt att delta i studien och att de kommer att de kommer att vara helt anonyma. Jag informerade även om studiens upplägg i stora drag samt syftet med studien. Samtliga informanter har även blivit informerade om att de när som helst kan välja att avbryta intervjun om de inte längre vill delta. Jag har även redogjort för samtliga informanter att allt som berör studien och deras deltagande kommer att behandlas konfidentiellt. Innan varje intervjutillfälle frågade jag informanterna om jag fick spela in intervjun på min mobiltelefon för att sedan kunna transkribera intervjuerna, vilket samtliga informanter godkände. Ingen av informanterna såg något problem i att dela med sig av sin bakgrund och menade även att de inte behöver vara anonyma, dock har jag valt att bevara alla mina informanter anonyma och presentera dem med fiktiva namn.

Eftersom det ämne som denna studie berör kan vara väldigt känsligt var jag väldigt noga med att ha de etiska aspekterna i beaktande och att informera mina informanter om detta i så stor utsträckning som möjligt.

4.6 Bearbetning av data och analysmetod

Efter att ha gjort mina intervjuer transkriberade jag och skrev ut dem. För att analysera det insamlade materialet använde jag mig av kodning. Bryman (2002) hävdar att man ska börja med kodningen så tidigt som möjligt då det kan öka förståelse för insamlad data samt bidra till det teoretiska urvalet. Jag transkriberade intervjuerna direkt efter varje intervjutillfälle för

att ha det så färskt i minnet som möjligt. När alla intervjuer transkriberats började jag med kodningen. Jag valde att använda mig av kodning för att hitta olika kategorier för att lättare utifrån mina teoretiska referensramar samt tidigare forskning försöka förstå mina informanternas berättelser. När forskaren använder sig av kodning är det viktigt att vara så öppen som möjligt för att få ut så mycket som möjligt av intervjuerna. Att vara nyfiken är bra, då det kan leda till att forskaren finner nya delar i intervjun som är värt att analysera vidare på, förutom de delar som framträder mer tydligt i intervjun (Trost 2005). Det kan exempelvis handla om enstaka ord eller meningar som upprepar flertal gånger, detta gör att forskaren blir mer nyfiken på vad informanterna vill säga (Trost 2005). Jag läste igenom mina intervjuer flera gånger för att hela tiden söka efter nya meningar som kanske inte upptäckts vid tidigare läsning. Detta för att få en djupare analys och inte bara finna det som är uppenbart utan även det som gömmer sig mellan ord och meningar.

Jag har alltså använt mig av kodning för att finna kategorier för att sedan analysera det jag fått fram. Jag letade efter meningar i intervjuerna för att försöka tolka och förstå vad mina informanter menar. När jag fann meningar som verkade intressanta strök jag under med olika färger för att finna kategorier. Sökning efter olika kategorier gjordes och de kategorier som jag identifierade var: Uppväxtförhållanden, social roll/identitet, stigmatisering, stämpling, känsla av utanförskap, betydelsen av arbete samt belastningsregister. Under kodningen av det insamlade materialet letade jag både efter likheter och skillnader i vad mina informanter delat med sig av. När kategorier hittats och skrivits ner försökte jag se hur kategorierna relaterar och kan samspela med varandra. I analysdelen redogörs mitt material som jag tolkat utifrån mina teoretiska referensramar samt tidigare forskning.

5. Analys

Analysen är uppdelad efter samma teman som tidigare i studien, alltså uppväxt/ bakgrund samt arbetets betydelse. Informanternas svar kommer att analyseras utifrån valda teorier och tidigare forskning och visas med en del citat och egna reflektioner.

5.1 Förklaringar och bakgrunden till kriminalitet

För att försöka förstå varför en individ börjar begå kriminella handlingar och hamnar i en kriminell livsstil är det mycket viktigt att se individen ur ett helhetsperspektiv, då den person individen är idag hänger samman med en rad olika situationer under individens livstid. Från den dagen då vi föds börjar våra liv att formas och olika delar och händelser i livet kan göra

att en individ till exempel utvecklar en brottskarriär. Den situation en individ finns i idag och den mänskliga individen blir hänger alltså samman med de erfarenheter individen har med sig och det liv som hittills levts. Det är alltså därför viktigt att försöka se till dessa olika händelser och processer i före detta kriminellas liv för att få en förståelse till varför de levtt ett kriminellt liv och varför de befinner sig där befinner sig idag (Sampson & Laub 2003). Individens personlighet börjar formars redan under barndomen och de första uppväxtåren.

Flera av mina informanter berättar om en otrygg uppväxt där det varit mycket alkohol, att de blivit utsatta för våld, och att det varit mycket bråk i familjen. Detta menar mina informanter har påverkat dem och varit en av anledningarna till att de drog sig till den kriminella livsstilen. Erik berättar till exempel om hur hans hemförhållanden och föräldrarnas psykiska hälsa påverkat honom:

”Det har o göra med min, inte allt, men jag har ju eget ansvar också, men förklaringen tycker jag ändå är i att jag hade en mamma med psykisk ohälsa som tog livet av sig när jag var 14, hängde sig. Och en jävligt otrygg uppväxt fram o tillbaka och mycket bråk, och sen o min pappa var inte så jättebra på att välja sina kvinnor heller så de var mycket bråk med hans nya kvinna. När min mamma väl valde att ta livet av sig så tyckte jag inte att någon vuxen skulle säga till mig vad jag ska göra.” (Nils)

Familjesituation kan påverka barnet att utveckla ett kriminellt beteende i senare år, vilket informanterna i denna studie vittnar om. Om barnet inte känner sig älskad av föräldrarna kan det leda till att barnet känner sig känslomässigt kränkt (Bergström 2012).

På grund av hemförhållandena skapades mycket ilska och aggression, vilket gjorde att flera av mina informanter valde att ta ut dessa känslor utanför hemmet. Kalle berättar exempelvis om problem hemma som ledde till starka känslor av ilska.

”Vandaliseringar, var det ju liksom när jag var 14-15 år, det gjorde jag för att hämnas på en kvinna så som jag tyckte att hon förstörde mina föräldrars äktenskap, eftersom min pappa var otrogen och så skulle jag göra någonting åt det.” (Kalle)

Men informanterna berättar även att det fanns fler orsaker till att de började begå brott förutom de svåra hemförhållandena. Exempelvis har även relationer utanför hemmet påverkat dem, bland annat relationen till vänner och jämnåriga. Nils berättar här om hur han tidigt blev utsatt för mobbing:

”Alltså jag blev mobbad när jag var yngre, jag vet fortfarande inte varför och det kanske inte alltid kan finnas ett svar på varför vissa blir mobbade. Jag tycker inte att jag har något speciellt utseende eller

hudfärg eller någonting... sedan kanske jag var lite speciell tack vare mina hemförhållanden och det kanske lös igenom, jag vet inte. Men där var ju utanförskapet och sedan ville man vara med efter det, efter det ville jag ju nästan vara högst upp, ta tillbaka det på något sätt.” (Nils)

Nils blev alltså tidigt utsatt för stämpling och kände sig i tidig ålder utanför, vilket kom att påverka hans självkänsla. Den tidiga stämplingen är även något som flera av mina andra informanter berättar om som har påverkat deras uppväxt då de hela tiden fått söka sig till andra kretsar där de känner sig mer accepterade. Denna stämpling har även för samtliga av mina informanter varit ett hinder på väg bort från kriminalitet.

Citaten ovan kan också förstås som det Bergström (2012) kallar för *rättfärdigande*. Att rättfärdiga det man gör är ett av åtta tankemönster som Bergström (2012) diskuterar. Individer som begår brott kan på ett eller annat sätt rättfärdiga det dem gjort. Nils berättar också ovan om att känslan av ”utanförskap” och om hur denna känsla leder till viljan av att ”vara högst upp” vilket vi kan förstå som det Bergström (2012) benämner som makt- kontrollbehov som är vanligt bland kriminella och som kommer ifrån dålig självkänsla och skam.

Ett annat tankemönster som återkommer i informanternas berättelser kan beskrivas som det Bergström (2012) benämner som *superoptimism*, vilket är att den kriminelle kan begå många brott men lyckas att inte åka fast. Den kriminelle vet om att han eller hon kan åka fast förr eller senare, men vetskapen om att han eller hon aldrig tidigare åkt fast gör att individen väljer att utföra brott om och om igen. En av mina informanter menar själv att just rättfärdigande oftast låg bakom. Här blir alltså själva det faktum att man aldrig åker fast i sig ett rättfärdigande av de kriminella handlingarna. Kalle fann alltid en förklaring till varför han gjort som han gjort för att klara sig ur situationer. Han betonar även att han hela tiden fortsatte att begå brott då han aldrig åkte fast till en början. Han visste hela tiden att det han gjorde var olagligt, men tanken på att han inte åkt fast gjorde att han begick brott gång på gång:

”Men sedan i tonåren någonstans så började man ju skapa sig en uppfattning vad man ska göra och vad man inte ska göra och på det sättet rättfärdiga... sedan vad är det som är kriminellt? Allt som är olagligt. Och sen är det väl också det här med varför detta blir normalt för mig. Man åker inte dit, alltså jag fick inga konsekvenser utav det. Och det var mycket rättfärdigande.” (Kalle)

I en av Rydén-Lodis delstudier undersöker hon återfallsförbrytare och några bakgrundsfaktorer som inverkar på återfall i brott. Resultatet i delstudien visar att de som

börjar med tidigt missbruk och begår brott hamnar i en riskzon för att hamna i en kriminell karriär samt att ha en partner som missbrukar var också en riskfaktor för att hamna i en kriminell karriär (Rydén-Lodi 2008). Alla mina informanter började med ett tidigt missbruk, då de var runt 12-14 år. Med tiden som gick ökade missbruket mer och mer, vilket resulterade i att allt fler brott började begås.

En annan drivkraft som redan ovan berörts är det makt/kontroll/behov den kriminella kan uppleva (Bergström 2012) vilket handlar om att den kriminelle ofta känner att han eller hon måste kontrollera sin omgivning. Detta bottnar som sagt oftast i en dålig självkänsla och skamkänslor. Stigmatiseringen och stämplingen som individen stöter på internaliseras och blir tillslut en del av den känsla hon eller han har av sig själv. Dessa känslor av värdelöshet och skam menar Bergström (2012) kan leda till brist på inre kontroll, vilket kan leda till att individen istället söker yttre kontroll över individer runtomkring. Detta kan speglas genom våld, aggression eller genom att kränka andra. Kalle berättar om att han i många situationer medvetet valt att förvirra individer runtomkring på grund av att han haft dålig självkänsla och känt skam över sig själv. Han menar att genom att på ett eller annat sätt kränka individer runtomkring kan han komma undan situationer som han inte vill ta itu med, trots att han vet om att han gör fel.

”Sista åren i mitt missbruk så försökte en chef ifrågasätta mig och jag kunde sitta där och bara okej tror du verkligen att jag håller på med sådan skit? Och så en paus, tittar henne rakt i ögonen. Jag sköter mitt jobb, sjukskriven – nej, visar bra resultat, min grupp fungerar jättebra, jag engagerar mig så mycket i företaget och du kommer med sådana anklagelser, hur tror du jag känner mig? Om denna fråga lämnar detta rum, vad tror du, vad håller du på med? Jag har barn, kunde man rabbla upp allt man har... i det ögonblicket så visste jag redan där börja hon tvivla... och så går jag demonstrativt därifrån – tack för detta, jäkligt schyst. Det var inte schyst mot henne men det var ett sätt att skydda mig själv på. Om jag inte kan övertyga dig, jag kan förvirra dig till den gränsen att du börjar tvivla på dig själv. Jag kör de korten. Jag ville ju få de här människorna dit att – det var inte såhär jag menade eller tänkte...” (Kalle)

I denna situation väljer Kalle att kränka och göra sin chef förvirrad, för att på så sätt kunna gå därifrån utan att få skulden för någonting. Genom att agera på det sätt som han gör så vinner han makten över sin chef och kan fly undan från sin dåliga självkänsla och den skam som han egentligen känner för det han gör då han fortsätter med att förklara hur han känner efter att sådana situationer uppstått:

”Jag känner att jag är värdelös, jag är misslyckad... Alltså för mig var det ångest under hela denna period som jag, alltså denna manipulation den var inte alltid 100 procent medvetet, Det var ju något som jag byggt upp som ingick i min personlighet som ingick i denna roll och tillslut tog rollen över min personlighet om du förstår vad jag menar. Och det var ju jättejobbigt, alltså jag upplevde ju att det var jobbigt att ljuga för människor, kolla dem i ögonen och ljuga om min story men det var ett sätt för mig att överleva.” (Kalle)

Före detta kriminella kan ofta känna att deras förflutna skapar problem då de vill ta sig ifrån kriminalitet. Att ha begått brott och avtjänat sitt straff betyder inte alltid att andra individer runtomkring ser det på samma sätt. Goffman (2011) myntade begreppet Stigma för att förklara individens underlägsenhet i samhället. En individ kan stigmatiseras då han eller hon bryter mot de normer, förväntningar och krav som finns i samhället. Individer som bär på ett stigma kan bli bemötta på ett annorlunda sätt då de avviker från samhällsnormen. Att vara kriminell är att bryta mot lagen och de normer som finns i samhället, vilket gör att kriminellt belastade individer avviker från samhällsnormen och bär på ett Stigma. Individer med stigma kan välja att dölja sin avvikelse, men detta gör då att individen lever med en ständig oro att det förr eller senare kommer fram. Om individen istället väljer att vara öppen med sitt stigma kan det resultera i att andra individer börjar ta avstånd då de kanske inte delar samma värderingar eller normer och inte vågar sig på att spendera tid med den avvikande (Goffman 2011). Alla mina informanter har känt att de blivit annorlunda bemötta då de delat med sig av sin bakgrund. Samtidigt som alla informanter menar att de egentligen vill vara ärliga med sin bakgrund och dela med sig av den, så vet de också vilka problem som kan uppstå då de valt att vara ärliga. Detta har resulterat i att de helt enkelt får känna av i vilken typ av situation det är lägligt att dela med sig av sin bakgrund.

”Jag blev väldigt intresserad av fiske en period av mitt liv, vilket gjorde att jag träffa andra som var intresserade av fiske, flugfiske. Så vi träffades, började ha telefonkontakt och vi bestämde att vi skulle gå ut och fiska en dag jag och en äldre gubbe. Och där berättade jag för honom, han hörde aldrig av sig igen... puff borta...” (Nils)

Goffman (2011) menar även att individer med liknande stigma oftast drar sig till varandra och bildar olika typer av grupper och gemenskaper för att skapa en slags tillhörighet vilket flera informanter berättar om. Trots detta så kan dessa individer fortfarande känna ett slags utanförskap mot resterande sociala sammanhang och andra sociala grupper där stigmat skapar problem.

”Det blir ju det här, för att jag ska passa in i något så måste jag ge något. Alltså vad ska jag säga... du måste ge till ett gäng eller vad det nu är, någon gruppering eller förening eller vad som helst för att komma in i det och det finns ju en genuin gemenskap i vissa grupperingar. Och om jag ska ta ifrån mina egna erfarenheter, olika kriminella gäng, alltså jag vet inte, för mig har det varit kompisar som hittar gemenskap och bara kör på så backar man upp varandra,. Sedan om det är kris är det en annan sak. Men det finns någonting där... det finns ju en struktur, någon slags, jag skulle vilja kalla det illusion om att det finns skydd.” (Kalle)

I denna gemenskap såg de varandra som bröder och skapade ett slags brödraskap. Alla i gemenskapen drog sig till varandra och kände likadant, att de inte passade in någon annanstans vilket gjorde att de tillsammans bildade något eget där också lojalitet blir viktigt:

”Jag tyckte det var jätligt spännande det vi hade, jag trodde vi hade en jätkla lojalitet. Men det var det ju inte, eller ja från början var det ju det i umgänget. Men sedan när drogerna fick kontrollen av hela gruppen av människor så fanns det ingen lojalitet kvar, då var den borta...” (Nils)

Samtidigt som gemenskapen och lojaliteten är viktig går den alltså enligt Nils inte helt att lita på.

Gunnar berättar även om att han drogs till individer som han kände mer samhörighet med. På grund av hans hemförhållanden kände han att han växte upp fortare än de andra i hans ålder och han ville annat än vad hans klasskamrater ville, vilket gjorde att han sökte samhörighet med individer som var lite äldre och gjorde andra saker.

”När jag började vara kriminell så var jag bara kriminell och festade på helgerna som alla du vet. Jag var 16 år och umgicks med dom som ägde X och X och det här nu va, och dem var 35-40 och jag tyckte det var jätteroligt det livet det var någonting för mig. Och när jag gick i skolan så var de andra för unga för mig tyckte jag, i deras sätt du vet. Dem gick och pratade om bröst och sådär och det var så förlegat för mig, och jag kände när jag var, jag fick vara vuxen så tidigt hemma då va eftersom jag fick så mycket prygel och det va så jag växte ifrån dom andra. Sedan har väl de växt om mig för längesedan, men just då i den åldern var dem för, jag tyckte det var barnsligt.” (Gunnar)

Becker (2006) menar att ett avvikande alltid är i förhållande till andra individer. Det är andra individers reaktioner som skapar en avvikelse. En individ som blir avvikare får alltså denna kategorisering genom att individer i dess omgivning stämplar dem eller deras beteende som avvikande, inte individen själv. Alla mina informanter uppger att de känt att individer runt omkring behandlat dem annorlunda på grund av deras bakgrund och den kriminella livsstil

som de har i bagaget. Samtliga informanter menar dock att de med tiden lärt sig att hantera det och att efter ett tag har de lärt sig att hantera andras negativa reaktioner, men att det är tråkigt med den negativa stämpel som deras bakgrund dragit med sig.

”Men vi har ju blivit stämplade på att vi inte är betrodda, vi är inte värda ett skit, så känns det... ja, och det är det man måste slåss igenom. Men alltså samhället... man måste ha en jäkla tur eller kontakter om man ska få tag på något, jag säger det alltså.” (Gunnar)

Citatet ovan visar hur svårt det kan vara på grund av stigmat att byta livsstil och att det är många faktorer som spelar stor roll för att kunna lyckas bli av med ett missbruk och/ eller sluta att begå brott. Att ha en bostad och laglig inkomst är två av de centralaste för att kunna bryta med en kriminell livsstil vilket jag kommer ta upp under nedan rubrik. Men vikten av ett fungerade och stödande socialt nätverk är något samtliga informanter här vittnar om och som också framkommit i tidigare forskning (Rydén-Lodi 2008). Rydén-Lodi (2008) visar i en av sina delstudier att de personer som fortsatt med den kriminella karriären fortfarande hade vänner kvar i den kriminella kretsen och umgicks fortfarande med personer som levde ett kriminellt liv och/ eller var missbrukare. På vägen bort från kriminalitet måste individen själv ändra sina värderingar och vilja leva lagligt genom att försörja sig på lagligt vis samt att ha lagliga fritidsintressen. En av informanterna berättar att det är ”nolltolerans” för kontakt med sitt förra umgänge och sitt förflutna. En annan informant berättar att han försökt ha kontakt med sina gamla vänner men att det inte gått eftersom de fortsatt med droger och fortsatt begå brott:

”Ja, jag har ju pratat med många utav dem, men de går inte och jag har pratat med dem o de har ju inte slutat, folk har inte slutat dom har inte ens haft tanken att sluta... utan det har bara spunnit på ännu mer o ännu hårdare. Och nej jag måste helt enkelt, jag måste bort från den staden... det är allt...” (Pelle)

Alla mina informanter lyfter i likhet med informanten ovan vikten av umgängeskretsen och vad det har spelat för roll då de valt att bryta den kriminella livsstilen. De menar alla att det inte går att umgås med samma individer som tidigare om ett liv utan brott och droger skall bli möjligt.

Ett annat hinder som informanterna upplevt på sin väg bort från kriminaliteten är det avskärmandet av känslor som Bergström (2012) menar är en nödvändighet för den kriminella att kunna begå brott. Många kriminella avskärmar sina känslor för att på så sätt kunna utföra

vissa brott samt att dämpa ångest, oro och rädsla. Två av mina informanter menar att denna avskärmning av känslor som de haft de senaste åren, har varit en av de svåraste bitarna på vägen ur kriminalitet. Med tiden lärde de sig att stänga av allt mer känslor, vilket resulterade i att de tillslut inte behövde hantera några känslor alls. Att börja leva ett nytt liv, ett kriminellfritt liv där känslor bör visas igen har varit en stor utmaning menar två av mina informanter.

”Behöver jag hantera ett nytt sätt att leva, hantera känslor. Under många år så har jag ju stängt av mina känslor och helt plötsligt... jag är faktiskt, jag ska kalla det känslomässigt handikappad. Någonstans i min utveckling i tonåren har jag kapat av min utveckling och så ska man ett antal år senare fånga upp det, ta tillbaka det och lära sig att hantera det.” (Kalle)

Precis som Bergström (2012) menar att den kriminella lär sig att avskärma sina känslor för att kunna begå brott, menar informant 1 att det har varit ett hinder bort från kriminalitet att finna dessa känslor igen och lära sig att hantera dem på rätt sätt.

5.1.2 Sammanfattning

Utifrån informanternas berättelser i denna uppsats går det att se att deras familjebakgrund och uppväxt varit en av faktorerna till den kriminella livsstilen. Förutom familjeförhållanden berättar även samtliga informanter om att umgängeskretsen varit en stor bidragande faktor till att de fortsatt i den kriminella livsstilen.

Samtliga informanter berättar om att de tidigt i uppväxten känt att de burit på ett stigma som gjort att de känt sig utanför och dragit sig till individer som burit på liknande stigma. De berättar även alla om att de tidigt känt sig stämplade av andra individer runt omkring och att detta suttit kvar, och än idag sitter kvar. Flera av mina informanter berättar att stigmat och stämplingen varit ett stort hinder på väg bort från kriminalitet. Exempelvis hur och i vilka situationer de ska välja att dela med sig av sin bakgrund eller inte, och vilka konsekvenser som kan uppstå om de väljer att dela med sig eller inte. Samtliga informanter berättar att detta från början var ett stort hinder, men att det idag ser sin bakgrund som en möjlighet till att dela med sig av vad de gått igenom och för att kunna hjälpa andra i samma situation. Medan mina informanter berättar att de tidigare skämts över den person de varit, ser dem det numera som en livserfarenhet för att försöka att istället göra något bra utav det och delar mer än gärna med sig av sin bakgrund.

5.2 Arbetets betydelse under och efter kriminalitet

Informanternas berättelser visar att arbete kan ha många olika betydelser och spelar olika roll i deras liv. Tidigare forskning visar att ett lagligt arbete är en viktig förutsättning för ett liv utan brott (Carter 2009). Jahoda (1982) lyfter även fram att ett arbete fyller många viktiga delar i individens liv, exempelvis en social identitet. Informanternas berättelser i denna studie visar att ett lagligt arbete varit en viktig del av den kriminella livsstilen:

”Eh, det var ju inkomst, absolut... plus en fasad, jag blev ju socialt acceptabel. Om jag har ett arbete så ifrågasätts inte vissa saker. Jobb, barn, familjen, det blir ju lite som en ram så att man inte ramlar ur totalt. Så jobbet var jätteviktigt, absolut. Plus jag har alltid vetat att det är det man, det är så samhället fungerar, har du ett jobb så har du fler möjligheter, har du inte ett jobb så minskar dina valmöjligheter med en gång,” (Kalle)

Kalle berättar att ett arbete varit en viktig del för den sociala identiteten precis som Jahoda (1982) lyfter fram. Han har genom sitt arbete blivit socialt acceptabel. Arbete har också verkat som en slags ram som hindrar individen från att ”falla ur” totalt, samtidigt som arbetet verkat som en fasad för att dölja för den kriminella livsstilen som finns vid sidan om det lagliga arbetet. Utifrån Kalles berättelse visas att arbete för honom haft en stor betydelse under hans kriminella livsstil och hjälpt på många olika plan, som det även gjort för fler av mina informanter.

Alla mina informanter menar att ett arbete alltid varit betydelsefull för dem. Det har inte alltid handlat om pengar utan mycket om den sociala acceptans som ett arbete skapar samt socialisering, som även Jahoda (1982) menar är ett behov som arbete fyller. En av mina informanter menar att han mår ”kanondåligt” av att ”bara sitta still” och en annan informant lyfter vikten av det sociala samspelet som ett arbete kan ha.

”Arbete betyder allt för mig, det är ju en position i samhället, en trygghet, en social gemenskap. Alltså om man säger såhär, jag tycker alla människor, så jäkla patetiskt, men om alla människor skulle sitta en vecka på kåken så skulle dem fatta vad jag menar. För det första, intelligensnivån är inte alltid den bästa där inne. Det är oftast bara snack om kriminalitet, droger, brudar och pengar, inte mycket annat. Vissa grupper, man hittar några kompisar som har samma intresse och pratar om något helt annat... men så det här när jag har kommit ut var arbete det här vanliga Svensson snacket. Jag har saknat att bara sitta och prata skit om väder o vind och framförallt träffa vanliga, eller andra människor, att känna sig accepterad där gör att jag i alla fall kan värdera viket jag vill hålla på med. Om jag bara har kriminalitet då försvinner det andra mer, men om jag bara är laglig och jobbar och sköter mig försvinner det kriminella mer och mer... men för mig har arbete alltid varit viktigt. Alltid.” (Gunnar)

Trots att samtliga informanter lyfter att arbete alltid haft en stor betydelse för dem, har det för några av mina informanter inte alltid varit en positiv erfarenhet. Att ha ett arbete behöver inte alltid betyda att individen mår psykiskt eller fysiskt bra. Trots att Jahoda (1982) lyfter fram fem viktiga och centrala delar som ett arbete fyller, kan också ett arbete skapa problematik för individen. Två av mina informanter menar att de arbeten som de tidigare haft inte varit något som fått dem att må psykiskt eller fysiskt bra. Pelle menar till och med att hans arbete låg till grund för att han fortsatte med sitt missbruk, då han gång på gång blev erbjuden att ta mer droger för att klara av de hektiska dagarna. Förutom det så menar Pelle även att hans arbete bidrog till att han fick råd till att köpa allt mer droger:

”Jag var ju så sjuk alltså, jag kunde inte ens gå ut med mina egna hundar. Och sedan att försöka bolla det med jobbet samtidigt alltså... och dem hjälpte ju mig samtidigt, dem gav ju mig i princip pengar till att gå och köpa egna subutex. Och när jag var för dålig alltså dem sa ju till mig att skulle gå in på toaletten och ta lite extra just den dagen för det var så jädra mycket att göra. Och så höll det ju på fram tills att jag la in mig på sjukhuset alltså... då sa jag ju att jag måste få ett slut på det här.” (Pelle)

Arbete kan alltså både vara ett hinder och en möjlighet på vägen bort från kriminalitet. Medan två av mina informanter lyfter att arbete skapat en social acceptans vid sidan om den kriminella livsstilen, lyfter andra av mina informanter att arbete varit en bidragande faktor till den kriminella livsstilen.

Trots den dåliga upplevelse som Pelle haft från sitt tidigare arbete så menar han ändå att arbete är väldigt avgörande för den situationen han är i nu och att det är väldigt viktigt att han skaffar sig ett arbete då hans behandling är klar, för att inte återfalla i missbruk. Han är också medveten om konsekvenserna som ett arbete kan ha menar att han kommer att börja försiktigt och inte kasta sig ut i vilket arbete som helst:

”Ja absolut, det är... det är rastlösheten som biter på en, de känner jag ju nu att nu börjar rastlösheten bli påtaglig. Klättrar ju på väggarna alltså man blir tokig, jag vill ju bara jobba det är inget snack om saken... sedan att man får ta det i babysteg, man kan ju inte bara kasta sig in i ett arbete det första man gör nu, heltidsjobb och tro att de kommer gå precis hur bra som helst... för det... jag tror man varit borta lite för länge för att orka med det...” (Pelle)

Utifrån mina informanternas berättelser visas det att arbete har haft en stor betydelse för dem. I några av fallen har det skapat en bra struktur och social acceptans medan för några av dem har det skapat problem. Precis som tidigare forskning visar är arbete en viktig förutsättning för att

inte återfalla i brott (Carter 2009), vilket mina informanter även bevitnar. Detta kan vara problematiskt då individer vill lämna den kriminella livsstilen, då allt fler arbetsgivare begär idag ett utdrag ur belastningsregistret, vilket påverkar både arbetsgivare och arbetstagare. Dömda individer väljs bort i rekryteringsprocesser vilket leder till att dessa individer får ett hinder bort från kriminalitet (Backman 2012). Då arbete kan vara en viktig väg för att inte återfalla i brott skapar detta stor problematik när dömda individer vill söka sig till olika arbeten. I många fall kan det skapa en osäkerhet i individen då de vet om att arbetsgivaren kommer att be om ett utdrag ur belastningsregistret, vilket kan göra att dömda individer kanske inte söker sig till arbete alls. Lyckas dömda individer få ett arbete utan att visa upp ett utdrag ur belastningsregistret kan även det skapa problem längre fram, då individen får gå runt och bära på att han eller hon hela tiden döljer någonting och problemen som kan uppstå om det skulle komma fram vilken typ av bakgrund han eller hon har, vilket är något Goffman (2011) menar är en stor problematik med att välja att visa eller dölja sin avvikelse. Två av mina informanter uppger att det belastningsregistret skapat problem för dem i samband med arbete. Antingen har de fått visa ett utdrag och blivit nekade direkt, eller också lyckats att inte behöva visa men fått gå runt och bära på deras förflutna och rädslan av att det skulle kunna komma fram och vad som skulle kunna hända då:

”Ja och det var ju också det i början när man skulle lämna innan när man påbörjar en provanställning, har gjort det en eller två gånger, så la jag ner det med en gång... det är ingen idé.” (Kalle)

Gunnar har aldrig behövt visa upp ett belastningsregister men har själv valt att inte söka de arbeten när han vet att det bör lämnas, då han vet hur det slutar. Detta gör att valmöjligheterna minskar för vilket typ av arbete som Gunnar kan söka:

”Det har inte varit någon idé. Men sedan har jag ju liksom sökt jobb där jag har sagt vem jag är, men då är det ju kört, det har jag märkt. Då har dem backat lite va, det märks direkt när dem pratar och så...”
(Gunnar)

Flera av mina informanter har stött på problem i samband med att söka ett arbete på grund av deras bakgrund. Dock behöver det inte alltid vara problematiskt att få ett arbete trots att individen har ett belastningsregister. Nils och Pelle har inte upplevt några problem med belastningsregister då de arbeten som de haft inte krävt någon bakgrundskoll. Men i slutändan har betydelsen av dessa arbeten för mina två informanter varit negativt då de varit en bidragande faktor till fortsatt missbruk. Detta dels genom inkomsten som gjort att de kunna försörja sig men också gjort det möjligt att införskaffa de droger som behövts.

”Nej, på grund av att jag arbetat som billackerare och inom det yrket så är det inte så himla... nej, dem begär inte det.” (Nils)

Som tidigare berörts kan individer med stigma kan välja att dölja sin avvikelse, men detta gör då att individen lever med en ständig oro att det förr eller senare kommer fram (Goffman 2011). Gunnar berättar om en situation då han i samband med ett arbete valde att inte dela med sig av sin bakgrund. Detta resulterade i att han ständigt gick runt och var orolig för att hans bakgrund skulle träda fram förr eller senare, och eventuellt skapa problem.

”Under dom fem åren så vet jag inte hur mycket som stals och det var ju inte folk i butiken utan det var personal för det var från värdeskåpen och det är sådant som inte ska försvinna och de kom ju fram en kille som var personal på lagret som tagit med sig mycket hem, dem ertappa honom med grejer i väskan... men under de fem åren vet jag inte hur mycket som försvann, och jag tänkte ju, jag kände direkt att bara fan hoppas dem inte kollar upp mig alltså för jag kommer ju åka på alltihop.” (Gunnar)

Gunnar visar tydligt på den oro som stigmatiserade individer kan känna då de inte delat med sig av sin bakgrund. Precis som Goffman (2011) menar att individer med stigma kan välja att dölja sin avvikelse, men istället leva med oron att det förr eller senare kommer komma fram och vilka konsekvenser som kan finnas då kan detta förstås utifrån vad Gunnar berättar.

Goffman (2011) menar att de som är stigmatiserade möter en del problematik som exempelvis hur han eller hur ska visa att den bär på ett stigma. Men själva problematiken ligger i hur individen blir annorlunda behandlad och om han eller hon känner av fördomar som riktas mot personen eller inte. Detta gör det svårt för individer som är stigmatiserade att veta var och när de ska vara öppna med sin bakgrund, exempelvis när det kommer till sökande av arbete och andra sociala sammanhang. Gunnar betonar just denna problematik som han ofta känt att han stött på i samband med nya möten och olika sammanhang. Gunnar har under sina år haft en del olika typer av arbeten och med tiden lärt sig att välja när och var han ska berätta om sin bakgrund eller inte. Han menar att han helst ser att han berättar om sin bakgrund men att det också kan skapa mycket problem då han oftast känner sig dömd så fort han delat med sig av sin bakgrund, speciellt när det kommer till att söka arbete:

”Många gånger är det ju det här, lyckas man få ett jobb trots sin bakgrund och om man har berättat om sin bakgrund och såhär... ja då är man ju halvt om halvt dömd ändå på arbetsplatsen. För att händer det något som är relaterat till mitt gamla på arbetsplatsen... Så att det är mycket moment 22.” (Gunnar)

5.2.1 Sammanfattning

Arbete har haft en stor betydelse för samtliga informanter i denna uppsats. Dock har betydelsen varit olika för varje informant och i vissa fall väldigt komplex. För flera av mina informanter har arbete varit en källa till gemenskap, trygghet och en social identitet, medan det för några av mina informanter varit något negativt som lett till ökat missbruk. Arbete kan vara både ett hinder och en möjlighet på vägen bort från kriminalitet. Som mina informanter berättar är arbete en förutsättning för att de ska klara sig ifrån den kriminella livsstilen, men att det inte bör vara vilket arbete som helst. Samtliga av mina informanter menar att ett arbete idag inte bara betyder pengar, utan att det ska vara något meningsfullt som de trivs att arbeta med. Flera av mina informanter delar med sig av berättelser då belastningsregister varit ett hinder i samband med ett arbete, men att de oftast genom bakvägen lyckats få ett arbete ändå. Samtliga av mina informanter menar att deras bakgrund och belastningsregister idag kan skapa problem om de vill söka arbeten, vilket de ser som ett hinder. Men deras bakgrund menar de också är en möjlighet till att kunna arbeta med individer som är i samma situation som de tidigare varit i och att de bär på en livserfarenhet som de bara kunnat skaffa genom den livsstil de levt.

6. Avslutande diskussion

I den avslutande delen kommer mina slutsatser att presenteras utifrån de resultat jag fått genom mina intervjuer. Syftet och frågeställningar för studien kommer att besvaras nedan.

Syftet med denna studie var att undersöka hur dömda individer upplever eventuella möjligheter och hinder för att ta sig ur kriminalitet samt att se vad arbete har haft för betydelse för dem. Syftet var även att se vilka bakgrundsfaktorer som informanterna upplevt kan ha legat till grund för att de börjat begå kriminella handlingar. Intresset har legat i att få ta del av deras egna upplevelser för att skapa en bättre förståelse för deras situation. Frågeställningarna i denna studie var: Vilka omständigheter menar före detta kriminella kan ligga till grund för att de börjat begå kriminella handlingar? Vilka möjligheter och hinder upplever före detta kriminella individer på väg bort från kriminalitet? Vilken betydelse har arbete för före detta kriminella individer?

Tidigare forskning har visat att familjeförhållanden kan göra att en individ senare i livet börjar begå kriminella handlingar. En ostabil och otrygg uppväxt där föräldrar inte visar tillräckligt mycket kärlek kan leda till att barnet känner sig oälskat och på så vis letar efter trygghet och kärlek på annat håll. Detta är något som har speglats i flera av mina intervjuer. När mina informanter berättar om sin uppväxt berättar de om en ostabil miljö där det varit mycket alkohol, droger och bråk inblandat. Föräldrarna har inte lyckats att ge tillräckligt med kärlek och värme. Detta har resulterat i att flertalet av mina informanter sökte trygghet på annat håll. Det framgår i mina intervjuer att mina informanter inte känt samhörighet med andra i skolan och inte riktigt känt att de passat in och därför dragit sig till individer som är lika dem själva och på så sätt skapade en gemenskap för att ta sig igenom vardagen. Flera av mina informanter menar också att den ostabila hemmiljön gjort att de samlat på sig mycket ilska som de tog ur på andra individer genom hot och våld. Med tiden blev denna livsstil allt mer vanlig vilket gjorde att de lärde sig att hantera varje situation och komma på förklaringar till varför de gjorde som de gjorde. Jag kan alltså utifrån vad mina informanter berättat dra slutsatsen att familjeförhållanden och umgängeskrets varit den största anledningen till att mina informanter hamnat i en livsstil där brott och droger blev en del av vardagen. Samtliga informanter berättar även att de tidigt i uppväxten känt sig stigmatiserade och stämplade. Denna stigmatisering och stämpling ledde till att mina informanter fick en sämre självkänsla och valde att finna samhörighet med individer som burit på samma stigma, vilket i sin tur resulterade i den kriminella livsstilen. Utifrån Goffmans (2011) Stigmatologi och Beckers (2006) Stämplingsteori kan jag lättare förstå mina informanter och de berättelser de delat med sig av kring det utanförskap som samtliga av mina informanter upplevt.

För alla mina informanter har vägen bort från kriminalitet varit en kamp som inneburit ett eller flertal återfall. De är alla överens om att det är svårt att undgå andra individers dömande blickar och ord, men de har alla lärt sig att acceptera vad de har för förflutet och hur de ska hantera det. Tidigare forskning visar att en del individer kan känna sig stämplade på grund av att de avviker från samhällsnormen. Att vara kriminell och begå brott är att inte följa lagen, vilket är att avvika från de normer som finns i vårt samhälle. Detta gör att kriminella bär på ett stigma som kanske inte alltid är synligt, men som kan skapa många olika typer av reaktioner från individer runt omkring. Utefter vad mina informanter har berättat kan jag dra slutsatsen att de alla känt sig stämplade av andra individer och att de burit på ett stigma som än idag sitter kvar. Att lära sig att acceptera andra individers kategorisering av dem själva har visat sig vara ett av de största hindren på vägen bort från kriminalitet. Alla mina informanter menar

dock att de idag har lärt sig att acceptera sitt förflutna och hur andra individer kan se på det och att de istället vill göra det till något positivt, att med sin erfarenhet kunna hjälpa andra i samma situation vilket mina informanter ser som en positiv möjlighet till förändring. I upphörandet med en kriminell livsstil är det viktigt att bryta med sin tidigare umgängeskrets, vilket tidigare forskning visar och är även något som flera av mina informanter berättar. Informanterna menar att om de fortfarande skulle haft kontakt med sin gamla umgängeskrets skulle de antagligen inte vara kriminellfria idag, då flera av deras gamla vänner lever samma liv som tidigare. Alla mina informanter är även överens om att arbete och bostad är två väldigt centrala delar för att kunna ta sig ur kriminalitet. I vissa fall har belastningsregister varit ett hinder när det kommer till att hitta ett arbete. Två av mina informanter har haft arbeten där arbetsgivaren dock inte bett om något belastningsregister. För de andra två informanterna har det flertal gånger skapat problem, vilket resulterat i att de tillslut valt att inte söka den typen av arbeten där de vet att arbetsgivaren kommer att be om ett utdrag ur belastningsregistret. För mina informanter har alltså de största hindren på väg bort från kriminalitet varit stigmatisering och stämpling av andra individer, upphörande med tidigare umgängeskrets samt att finna ett arbete utan att påverkas av den bakgrund de haft. Möjligheterna som mina informanter upplevt är att de idag har lärt sig att acceptera dem de är och inte låta sig påverkas av vad andra individer tycker och tänker om dem, och istället använda sin livserfarenhet till att hjälpa och arbeta med andra individer som är i samma situation.

Alla mina informanter berättar om att arbete alltid haft en stor betydelse för dem. Både under deras kriminella tid samt deras kriminellfria tid. Tidigare forskning visar att arbete fyller många viktiga behov i individens liv och att individer som inte har ett arbete lättare kan komma att lida av psykisk ohälsa. Bland annat skapar arbete regelbunden aktivitet, kontakt med andra människor, social status och identitet (Jahoda 1986). Alla mina informanter menar att arbete har varit väldigt viktigt för dem och menar att de behöver ett arbete för att inte falla av banan. Dock visar informanternas berättelser att vilket arbete som helst inte har varit positivt för mina informanter, då det för två av dem faktiskt skapat både psykisk ohälsa samt ett större missbruk. Så, trots att arbete varit viktigt för alla mina informanter har det inte alltid betytt någonting positivt och istället varit en bidragande faktor till ett ökat missbruk. Flera av mina informanter menar däremot att arbetet har betytt mycket för den sociala biten i deras liv och att det skapat en social acceptans och en identitet utöver den kriminella identiteten som de haft, vilket är något Jahoda (1982) hävdar är en viktig del som arbete fyller. Att ha ett arbete har gjort att flera av mina informanter inte ifrågasatts och därmed kunnat leva kriminellt vid

sidan om. Ett arbete i sig kan ha varit positivt, men å andra sidan vill jag dra slutsatsen att arbete under några av informanternas kriminella tid egentligen varit en bidragande faktor till den kriminella livsstilen, då det både genererat pengar för att kunna införskaffa mer droger samt att det varit en täckmantel för den kriminella livsstil som de haft vid sidan av. Däremot kan jag dra slutsatsen att betydelsen av att ha ett arbete för att kunna bli kriminellfri och stanna på den banan har varit väldigt stor. För informanterna idag betyder arbete något som är meningsfullt i första hand, att kunna försörja sig själva samt att kunna ha regelbunden aktivitet och vara sysselsatta.

Efter att ha gjort denna studie har jag fått en bättre förståelse för före detta kriminella och hur de upplever sin situation. Efter varje intervjutillfällen märktes direkt att arbete haft och har en stor betydelse för alla mina informanter, något som för mig var en överraskning då jag gick in med inställningen att alla skulle beskriva sin kriminella livsstil som sitt arbete. Jag märkte även hur stor påverkan uppväxten har haft på mina informanter och hur det har format vilka personer de är idag. Alla informanter har på vägen bort från kriminalitet stött på flertal hinder, men också olika möjligheter som gör att de står där de står idag. Tidigare forskning samt teorier som jag valt att använda mig av i studien har varit relevanta och skapat en bättre förståelse för bearbetning av det insamlade materialet.

Jag är medveten om att det inte går att dra några generella slutsatser för alla före detta kriminella, då jag bara hunnit intervjua fyra personer. Det hade gynnat studien om det fanns tid till att intervjua fler individer samt att ha en större spridning vad gäller kön och ålder. Resultatet skulle möjligtvis kunnat bli något annorlunda och det skulle kunna gå att dra lite mer generella slutsatser än vad som kan göras i denna studie. Studien visar bara vad mina informanter berättat och jag har dragit slutsatser utefter deras egna berättelser.

7. Förslag på vidare forskning

Studiens syfte var att studera individernas egna upplevelser. Studien har inte tagit direkt hänsyn till och analyserat utifrån andra aspekter som exempelvis ålder, kön, klass och etnicitet. Detta är något som jag dock finner väldigt intressant och tror att det finns en hel del att forska kring. Något som jag gärna ser mer vidare forskning på är varför just vissa grupper börjar begå kriminella handlingar och andra inte. Sett till det arbetsvetenskapliga området finner jag det väldigt intressant att vidare undersöka på belastningsregister och dess effekter. Vidare forskning på hur arbetsgivare samt arbetstagare ser på användningen av

belastningsregister. Den fråga som egentligen väckte intresset till denna studie för mig var om belastningsregister är en rättvis bedömning och hur mycket det egentligen kan säga om en person. Kan det säga allt om en person om har ett tomt register? Eller säga allt om en person som har prickar i registret? Hur vet arbetsgivaren om en person med prickar i registret är villig att ändra sig? Och hur vet arbetsgivaren att en person med inga prickar alls aldrig skulle kunna begå ett brott? Detta är frågor som jag finner väldigt intressant!

Referenslista

Aronsson, Gunnar m.fl. (2012). *Arbets- och organisationspsykologi: individ och organisation i samspel*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.

Backman, Christel (2012). *Criminal Records in Sweden. Regulation of access to criminal records and the use of criminal background checks by employers*. Göteborgs Universitet: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.

Becker S, Howard (2006). *Utanför. Avvikandets sociologi*. Arkiv förlag.

Bergström, Gunnar (2012). *Kriminalitet som livsstil*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Brottsförebyggande rådet (2014). "Anmällda brott. Preliminär statistik för första halvåret 2014".

http://bra.se/download/18.3a6ad56314700900bc11b8/1404977561954/Sammanfattning_anmalda_prel_halvar_2014.pdf (Hämtad 2014-08-18).

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1 uppl. Liber AB.

Carlsson, Christoffer (2014). *Continuities and changes in Criminal Careers*. Stockholms Universitet: Institutionen för kriminologi.

Carter, Francina (2009). Career developments strategies for client with criminal history. *Career planning & adult development journal*: Spring 2009, Vol 25 Issue 1, P188. Academic Journal.

Goffman, Erving (2011). *Stigma. Den avvikandets roll och identitet*. 3 uppl. Nordstedts.

Goldberg, Ted (red) (2000). *Samhällsproblem*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Jahoda, Marie (1982). *Employment and unemployment: a social-psychological analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kollega.se (2014) "Allt fler arbetsgivare vill se belastningsregister".

<http://www.kollega.se/fler-arbetsgivare-vill-se-brottsregister> (Hämtad 2014-04-27).

Kvale, Steinar & Brinkman, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Laub H, John & Sampson J, Robert (2003). *Shared beginnings, Divergent lives: Delinquent boys to age 70*. Harvard College.

Lindahl Emma, Sundström, Erik & Marklund, Fredrik (2009). *Sysselsättning under och efter fängelsestraff. Yrkesutbildning i anstalt och Nystartsjobb, Jobb- och utvecklingsgaranti för samt Jobbgaranti för unga*. Brottsförebygganderådet (Brå), Rapport 2009:21.

Nilsson, Anders & Estrada, Felipe (2009). *Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen*. Institutet för framtidsstudier.

Rydén-Lodi, Birgitta (2008). *Lyckas mot alla odds. Protektiva faktorer i upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*. Stockholms Universitet: Psykologiska Institutionen.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011.

Bilaga 1, Intervjuguide

Intervjuguide

Uppväxt/Bakgrund

Vad var det som hände?

Hur kommer det sig att du hamnade i en kriminell livsstil/började begå brott?

Hur påverkar din kriminella bakgrund hur andra ser på dig?

Delar du gärna med dig av din kriminella bakgrund?

Ja/Nej – Varför? Berätta om tidigare upplevelser/reaktioner.

Följdfrågor om de inte svarar så mycket:

Har du blivit behandlad på ett visst sätt på grund av din bakgrund? Berätta gärna mer i sådana fall.

Har du någon gång känt att du vill dölja din bakgrund på grund av hur du tror andra ser på dig?

Arbete

Vad betyder arbete för dig?

Följdfråga om de inte svarar så mycket:

Har arbete alltid betytt samma sak för dig?

Har du ändrat uppfattning om vad arbete betyder för dig under åren?

Har din bakgrund skapat problem för dig när det kommer till arbete?

Ja/nej – Varför? Berätta om tidigare upplevelser/reaktioner?

Följdfrågor om de inte svarar så mycket:

Reaktioner från arbetsgivare?

Hur har du gått tillväga när du sökt arbete?

Om kontakter: har du någon gång sökt på annan väg?

